

สภามหาการุญ

เล่ม ๑๔ ตอนที่ ๑๗ วันที่ ๑๕ กันยายน ค.ศ. ๒๔๕๗

รายงานการประชุมมอบหน้าที่บัญชาการ

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นวันกำหนดนัดประชุม
มอบหน้าที่บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แก่พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปลัดทูลฉลอง
กระทรวงธรรมการ ให้เชิญผู้รั้งตำแหน่ง ตาม กระแสพระบรมราชโองการ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ ตำรงราชานุภาพ นายถ แห่ง สภา
การรวมการ ต้อง เสด็จ ประจําราชการ อยู่ ณ เมือง นคร ปทุม หามี โอกาส ที่
จะเสด็จ เข้ามา เฝ้า ประทาน ใน ที่ ประชุม ได้ ไม่ จึง มี รัช สั่ง มอบ ให้ เจ้า พระยา
พระ เสด็จ สุเรนทราธิบดี ซึ่ง เฝ้า กรมการ ผู้ หนึ่ง มา เฝ้า ประทาน ใน ที่
ประชุม แทน นายถ สภา การรวมการ

ครั้นถึง วัน กำหนด เจ้าพระยา พระเสด็จ สุเรนทราธิบดี และ
พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ ไป พร้อม กัน ณ โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน
แพนรัฐศึกษา ใน พระบรมมหาราชวัง ข้าราชการ ครู และ นักเรียน
แห่ง โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน ได้ ชุมนุม พร้อม กัน อยู่ ณ ที่ นั้น ครั้น ถึง
เวลา เข้า ๔ โมง ๒๐ นาที พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้ เชิญ พาน พระราช
หัตถ์ เลข ๒ องค์ เข้า ไป ตั้ง ใน ห้อง ประชุม เจ้าพระยา พระเสด็จ สุเรน
ทราธิบดี ได้ นำ สภา ชุมนุม เข้า สู่ ที่ ประชุม ครั้น พร้อม กัน แล้ว เจ้าพระยา
พระเสด็จ สุเรนทราธิบดี ได้ รุก ชู ทัพ เบน เครื่อง หมั้น การ แล้ว บอก สภา
ชุมนุม ระ วัง ตรง ถวาย คำ ทูล ต่อ พระบรม รูป พระบาท สม เสด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว
แล้ว เริ่ม เปิด การ ประชุม เจ้าพระยา พระเสด็จ สุเรนทราธิบดี ได้ กล่าว
คำ ชี้ ขยาย แก่ ที่ ชุมนุม ว่า

“วันที่ เฝ้า วันที่ ได้ มี คณะ โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน มา ประชุม
พร้อม กัน ณ ที่ นี้ เพื่อ จะ เชิญ กระแส พระบรมราชโองการ คำ รัส สั่ง ตั้ง พระยา

ธรรมศักดิ์ มนตรี เป็นผู้รับ ตำแหน่ง ผู้บัญชาการ โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือน มา ประกาศให้ สภา ชุมมุนุ ทราบทั่วกัน และ จะได้ สั่งให้ เจ้าหน้าที่
ทั้งหลาย มอบ ทราบ หน้า ที่ การ งาน แก่ กัน และ กัน ตามรับ สั่ง ของ พระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระดำรง ราชาานุภาพ นายก แห่ง สภา กรรมการ
ซึ่งไปรคให้ ข้าพเจ้ามา เป็น ผู้แทน พระองค์ ณ บัดนี้ ข้าพเจ้า จึง ขอโอกาส
ที่จะ อธิบาย เหตุผล และ ทนทาง การ งาน ที่จะพึง ปฏิบัติ ต่อไป ให้ ทราบ
ทั้งหลาย ทราบ ทางปฏิบัติไว้

การที่ ทรงพระ กรุณา ไปรคเกล้า ฯ ให้ เปลี่ยน ผู้บัญชาการ โรงเรียน
ข้าราชการ พลเรือน ครั้งนี้ ด้วย เหตุที่ ตำแหน่ง ปลัด ทูลฉลอง กระทรวง
มูธาธร วางอยู่ พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ทรง พระราชดำริที่ว่า
มหาเสวก ตรี พระยาศรีวรวงษ์ มีคุณวุฒิ สามารถ ที่จะ รับ ราชการ ใน
ตำแหน่ง นี้ได้ เหมาะแก่ที่ จึง ทรง พระกรุณา ไปรคเกล้า ฯ ให้ ย้าย มหา
เสวก ตรี พระยาศรีวรวงษ์ ไป เพล ปลัด ทูลฉลอง กระทรวง มูธาธร.
ส่วน ตำแหน่ง ผู้บัญชาการ โรงเรียน ข้าราชการ พลเรือน นี้ ทรง พระกรุณา
ไปรคเกล้า ฯ ให้ พระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมพระดำรง ราชาานุภาพ นายก
แห่ง สภา กรรมการ ทรง เลือกลง ผู้ที่จะ ทำ การ ต่อไป พระเจ้า บรมวงศ์เธอ
กรมพระดำรง ราชาานุภาพ จึง ทรง เหวี่ยง กรรมการ ทั้ง หลาย เห็น
พร้อม กันว่า มหาอำมาตย์ ตรี พระยา ธรรมศักดิ์ มนตรี สรรพ ศักญา
วิชิ ฐู ไร ประการ ปลัด ทูลฉลอง กระทรวง ธรรมการ เป็น ผู้ มีคุณวุฒิ
สามารถ ในทาง ศักญา ผู้หนึ่ง ทั้ง ตำแหน่ง ราชการ ที่ ทำ อยู่ ก็ เพล ทาง เคี้ยว

เมืองกัน อยู่ แล้ว จะเป้น ผู้ สวมทวที่ จะสนองพระเศษพระคุณในตำแหน่ง
ผู้ชฌาการ โรงเรีบนนี้ไ้เหมาะที่ แต่ในชั้น ต้นทวจะให้เป้นผู้ริ้งไปก่อน
จึงไ้ นำความชันกรวยบังคมทูล พระกรุณา ทวไรไ้ฝ่าลของธุสัพระบาท ทรง
พระราชดำริศ์ เติม ชอบตามคำปลุกญานี้ จึงทรง พระ กรุณาไปรคเกล้าฯ
พระราชทาน พระราชหัตถเลขา องค์หนึ่ง ถึง นายกแห่ง สภา กรรณการ องค์
หนึ่ง ถึงพระยาธรรมศักรักรมทริ ความ ต้อง กัไว้ว่า ทรงพระกรุณาไปรค
เกล้า ฯ ให้พระยาธรรมศักรักรมทริ เป้นผู้ริ้ง ตำแหน่ง ผู้ชฌาการ โรง
เรีบน ข้าราชการพลเรีบน ของพระบาท สมเศษ พระ รุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว
ทวย อีก ตำแหน่ง หนึ่ง กัง จะไ้ เชีญ ออกอ่าน ไ้ ทวไร ทวกัน ”

ระยะ นี้ เจ้าพระยา พระเศษ สุเรนทวธิษศิ ไ้ เชีญ พระราชหัตถ
เลขา ทั้ง ๒ องค์ ออกอ่าน ทน ขบ แล้ว พร้อมกัน ถววยคำนิบ แล้วเจ้า
พระยา พระเศษ สุเรนทวธิษศิ ไ้ กล่าวคำ ขธิบาย ต่อไป ว่า

“ณบัคนี้ จึง เป้น เวลา ที่ เรา ทั้งหลายไ้ น้ขม เกล้า เคารพ และ รัย แล้ว
ซึ่ง กระเศษ พระบรมราชโองการ และ จะไ้ พร้อม กัน ทั้ง หน้าสนอง
พระเศษพระคุณไ้ ราชการ สำเร้ง สุล่วงไปโดย พระราช ประสงค์ ก็ ใน
การ รัย ส่ง ราชการ แก่ กันและ กันโดย ปรกติ บ่อมที่ จะ ต้อง ช้แรง ถึง
เค้า เงื่อน การงานในกัน และ กันให้ทวไร เป้นเงาไว้ ในชั้น ต้น เพื่อ
ไ้ เป้นหนทาง คำริศ์ซึ่ง จะไ้ ปฏิบัติ สนอง พระเศษพระคุณ ต่อไป การ
โรง เรีบน ข้าราชการ พลเรีบนนี้ แต่ ก่อน มา ก็มี การ น้อย โดยธรรมคา
ที่ การ ช้ใจ เมื่อ แรก เริ่ม จัก ช้ก็ บ่อม เล็กไป ก่อน ครั้น มา บัคนี้

การงานก็ ไท่ชู้ขึ้น จึง เปน อัน ถึง เวลา ที่ควร ระวัง ระเบียบ เสียได้ เข้า
เรื่อง เข้า เข้า สำหรับที่ จะได้ ดำเนิน ต่อไปข้าง หน้า กล่าวคือ ในสถานที่
ที่ ประชุมนี้ แท้จริง มี เนื้อเรื่อง ของงาน เปน ๒ แผนก คือ งานบัญชาการ
แผนก ๑ งานโรงเรียนสอนวิชาวิจิตรศึกษา แผนก ๑ ท่านทั้งหลาย ก็ข้อม
ทราบแล้วว่า โรงเรียนข้าราชการพลเรือนมี แผนกวิชาที่กระ ไว้ว่า จะสอน
เปน ๘ แผนก ไท่แต่ วิจิตรศึกษา เวชศึกษา ครูศึกษา เมตติศึกษา
เปนต้นไป แต่แผนกต่าง ๆ เหล่านี้ให้ เริ่ม จัดไว้ แล้ว บ้างยัง บ้าง วิถี
จะ คิด จัดการ ของ กรรมการ นั้น ก็คือ ไท่มี แล้ว ก็ จัดให้ เจริญไป
ส่วนที่ยังไม่มี ไท่ควร เริ่ม จัดขึ้น ก็ จะได้ จัด ไท่ยังไม่ถึง เวลา ก็
รอไว้ และ ไท่จัด อยู่ยังไม่เหมาะ ยังไม่ ได้ที่ ก็ ต้อง แกะ ไข เพิ่มเติม
ให้เหมาะ ให้ดีขึ้น ก็แผนกวิชาทั้ง ๘ นี้ ไม่ใช่ของ เล็กและไม่ใช่
ของง่าย อยู่ทั้ง สิ้น ไท่จะ ต้อง คิด อำนวย ระวัง ระเบียบ การงาน นี้ก็ ไม่
ใช่ง่าย ทั้ง วิถี ทาง ศึกษา ก็ ไม่ใช่่ง่าย คำว่า เรียบก็ ไม่มี ที่มี บ้าง
จะ ว่าก็ ว่า เหมาะ ไท่บริบูรณ์ ก็ ยังไม่ ได้ ทูม รอนที่ จะ หา มา จัด มา ทำ
ก็ ไม่ใช่ เล็ก น้อย และ หา ก็ ไม่ ได้ ไท่่ง่าย พุคเท่า นี้ก็ จะ แล เห็น
ได้แล้วว่า ไม่ใช่่ง่าย การง่าย สดวก และ ทำได้คล่อง ๆ เลย และ
จ. ต้อง แล เล็ก เข้าไป อีกว่า คนคน เดียว จะ ทำ การไป ทุก อย่าง ทุก
แผนก มี ก็ จำ จะ ต้อง มีคน เปน หัว หน้า รับผิดชอบ ในแผนก นั้น ๆ
แยก เปน ถึง ออกไปคนละ แผนก ๆ ผู้ หัว หน้า ในแผนก นั้น ๆ ก็ ต้อง เปนคน
มีความรู้ และ ความสามารถ อย่าง สำคัญ คน คนหนึ่ง ๆ จึง จะ เปน กำลึง รับผิดชอบ

ฝึกชอบ จัด การงานให้ ก็ และ เจริญขึ้นทันที แก่ ความต้อง การ เหตุ ฉะนั้น
ซึ่ง การใน สถานที่ นี้ เติมรวม อยู่ ๓ อย่าง คือ การ สอน พนแภ รัฐศึกษา
กับ การ บัญชา การ เช่น อันเดียว กัน อยู่ นี้ จำ ต้อง แยก ให้ เข้า ระเบียบ
เสีย แต่ บัด นี้ ไป คือ การ สอน วิชา ซึ่ง เช่น พนแภ โรงเรียน มอบ ให้ มี
หัวหน้า เสีย ผู้หนึ่ง ส่วน การ บัญชา การ ซึ่ง เช่น การ กลาง สำรับ กง
บัญชา การ นี้ ก็ ให้ เป็น กิจ ของ ผู้ รัง ตำแหน่ง ผู้ บัญชา การ แยก เจ้า
พนักงาน ที่ ทำ การ กลาง ออกไป ซัก หนึ่ง และ กง บัญชา การ ก็ ทำ
หน้าที่ การ กลาง อัน เกี่ยว ข้อง แก่ พนแภ ทั้ง ๘ นี้ ทั่วไป และ ตัว ผู้ รัง
ผู้ บัญชา การ ก็ มี หน้า ที่ ที่ จะ ช่วย คึก และ ส่ง การ ให้ หน้า ทั้ง ๘ พนแภ
ไป ทำ และ คุ แล ตรวจ ทรา ทั่วไป โดย ปรกติ หัวหน้า พนแภ นั้น ๆ ก็มี
หน้าที่ คัก กอน ไป รับ ฝึก ชอบ ใน พนแภ ของ คน ละ ส่วน ๆ ก็ การ ศึกษา
ใน ทุก วัน นี้ ที่ โรง เรียม ข้าราชการ พลเรือน ปกครอง อยู่ แล้ว มี อยู่ แต่ ๒
พนแภ คือ พนแภ รัฐศึกษา กับ พนแภ บัณฑิต ศึกษา เท่านั้น ที่มี แล้ว,
นอกจาก นี้ ก็ อยู่ ว่าง กระทรวง กัน เรื่อง นี้ ก็ ต้อง ให้ อยู่ ใน หน้า ที่ ผู้ รัง
ตำแหน่ง ผู้ บัญชา การ ที่ จะ ตรวจ ทรา และ พิจารณา ด้ ด้ ว่า พนแภ ไหน ควร
จะ มี การ เกี่ยว ข้อง คัก ต่อ กัน เพียง ไต ให้ เป็น ผู้นำ ความ เต็ม ขึ้น เสนอ
กรรม การ และ เช่น ผู้ ปรึกษา หรือ กับ เจ้า ของ กระทรวง ที่ เกี่ยว ข้อง พยา
ยาม จัด การ ให้ คำ นิม เข้า ระเบียบ ที่ ควรร และ สควก แก่ การงาน เพราะ
ข้อ สำคัญ ของ การ เรื่อง นี้ ไม่ ใช่ว่า จะ ใช้อย่าง มา ศาล่าง ทั้ง จัด ระเบียบ

ต่าง ขึ้นไป ก่อน กล่าวคือ ต้อง ตรวจ ทราบู บำรุง ได้มี นักเขียน มาก ขึ้น
 ให้ การ สอน ที่ ขึ้น เป็น ต้น รวบรวม ขึ้นไป หา บทก โดย วิธี นี้ เมื่อ ราก
 และ รุขาม ได้ ก่อ พง แหม่น พงแล้ว ก็ รวม ยศก สูง ขึ้น ได้ เอง เหตุ ฉะนั้น
 การ ที่ จะ จัด ระเบียบ ให้ ลง รอย กัน ใน ระหว่าง พแนก ต่าง ๆ เช่น ต้น ว่า
 การใด ที่ เช่น ระเบียบ กลาง ควร จะ จัด ให้ เข้า หา เช่น อัน เดียว กัน ได้ ก็
 ควร จัด เช่น กับ การ แด่ง ตัว และ ขนบ ธรรมเนียม ต่าง ๆ เช่น ต้น การ
 สอน ให้ ได้ ได้รับความ รู้ ร่วม กัน ใน ส่วน การ สอน ที่ เช่น กลาง เช่น การ สอน
 จรรยา อัน อาจ จะ รวม กัน สอน ได้ พร้อม กัน ช่วย เวลา และ ช่วย แรง ให้ เขา ขึ้น
 ก็ ควร จะ รวม กัน สอน นี้ เช่น ต้น อย่าง หนึ่ง เหตุ ฉะนั้น ใน การ ที่ จะ รัย ส่ง
 การงาน กัน เดียว นี้ ผู้ รัย ผู้ บัญชา การ จะ ได้ แยก ระเบียบ การงาน ออก
 รัย เช่น ๒ ทาง ที่ เดียว คือ ทาง กอง บัญชา การ กับ ทาง พแนก โรงเรียน
 ส่วน ผู้ ที่ จะ ชี้แจง เสนอ ข้อ ราชการ ต่าง ๆ นี้ ก็ได้ แยก เสนอ ตาม
 พแนก การ ส่วน โรงเรียน รัชศึกษา (ที่ เคย เรียกว่า โรงเรียน ปกครอง)
 นี้ นาย กสภา กรมการ ได้ กำหนด แล้ว ให้ หม่อม อมูวัตร วรพงษ์ เช่น ผู้ รัย
 ใน หน้า ที่ สี่ หน้า พแนก อัน จะ เรียก ต่อ ไป ใน บัด นี้ ว่า ผู้ รัย ผู้ อำนาจ การ
 พแนก รัชศึกษา ให้ หม่อม อมูวัตร วรพงษ์ รัย เช่น ผู้ รัย ตำแหน่ง นี้ และ
 ปฏิบัติ การงาน ตาม คำสั่ง ของ พระยา ธรรมศักดิ์ มนตรี ผู้ รัย ตำแหน่ง
 ผู้ บัญชา การ ต่อ ไป ส่วน พแนก อันตร ศึกษา (ที่ เคย เรียกว่า โรงเรียน
 อธิเบียร) นี้ ใน เวลา บัด นี้ จำนวน นักเรียน ก็ ยัง น้อย ยัง ไม่ จำ เปน
 ที่ จะ จัด ตั้ง ผู้ อำนาจ การ ขึ้น อีก พแนก หนึ่ง กับ หนึ่ง หม่อม อมูวัตร วรพงษ์

ก็ ได้ รับ ผ่า กัด ให้ เป็น ผู้ กู้ แล อยู่ แล้ว ใน รัช ทศ นี้ ได้ คง ผ่า กัด ไว้ ใน หม่อม อรุณ วัตร
วร พงษ์ อีก หน้า ที่ หนึ่ง จน กว่า จะ สม ควร ที่ จะ จัก อย่าง ไร ต่อ ไป และ
ได้ หลวง เทพ คุรุณา นุ ศิษ ฎ์ ซึ่ง เป็น ผู้ อยู่ ประ จำ ควบคุม นัก เรือน อยู่ ใน สถาน
ที่ หนึ่ง คุม ควบคุม กู้ แล อยู่ ตาม ตำแหน่ง ส่วน การ อื่น ๆ ซึ่ง เป็น การ
กลาง ด้ม อยู่ ใน พแนก บัญชา การ เช่น การ รักษา เงิน การ งบประมาณ
การ รวบรวม ระเบียบ การ และ การ ก่อ สร้าง ที่ จะ ศึกษ ต่อ ไป ข้าง หน้า
เหล่านี้ เป็น ต้น หม่อม อยู่ ใน หน้า ที่ กอง บัญชา การ ด้ม เป็น หน้า ที่ ของ ผู้ รัง
ตำแหน่ง ผู้ บัญชา การ จะ คำ วิศ และ จัก ให้ คำ เิน ไป ตาม รัช สั่ง ของ นาย ก แห่ง
สภา กรรม การ ส่วน เจ้า หน้า ที่ รอง ใน พแนก นี้ ให้ พระ ภัท ติ ธรรม หาร ถ
รับ ตำแหน่ง เป็น เลขานุการ ของ ผู้ รัง ตำแหน่ง ผู้ บัญชา การ ส่วน เจ้า
หน้า ที่ ใน สาขา อื่น เช่น การ เงิน และ การ รักษา สถาน ที่ เป็น ต้น ใคร
อยู่ ใน ตำแหน่ง ไค ซึ่ง เป็น การ กลาง ก็ได้ คง อยู่ ใน ตำแหน่ง นั้น รวม เจ้า
ใน กอง บัญชา การ ให้ เจ้า หน้า ที่ ทั้ง ปวง ปฏิบัติ ตาม ด้ม ความ ที่ ได้ วาง ไว้
เป็น ระเบียบ ทั้ง นี้ ส่วน พระยา ธรรม ด้ม ด้ม มน ตรี * ผู้ รัง ตำแหน่ง ผู้ บัญชา
การ นี้ เมื่อ ได้ ตรวจ ทรา รายงาน ทรา ย คลอด แล้ว ก็ได้ รายงาน
ถวาย นาย ก แห่ง สภา กรรม การ ว่า เห็น ดู ก ต้อง เรียบ รัช ย หรือ ยัง มี ข้อ
ขัดข้อง สงสัย ประการ ไค และ ส่วน ที่ จะ จัก การ ข้าง หน้า อะไร ที่ ค้าง
ก็ได้ ด้ม จัก ต่อ ไป การ งาน อื่น ไค ที่ ด้ม ความ เห็น ว่า ควร จะ จัก อย่าง ไร
ต่อ ไป ก็ได้ ด้ม คำ ความ เห็น ด้ม ถวาย นาย ก แห่ง สภา กรรม การ เพื่อ ด้ม รับ
พระ คำ วิศ และ ภาระ แส รัช สั่ง มา จัก ให้ ราช การ สำ เร็จ ทั้ง พระ ราช ประสงค์
ของ พระ บาท สม ด้ม พระ เจ้า อยู่ ด้ม

เมื่อ สัม ช้อความที่ เจ้าพระยา พระเสด็จสุเรนทราธิบดี ได้ ชี้แจง แะนำ
 ฉะนี้ แล้ว พระยา อรรคมศักร์ มนตรี ผู้ รัง ตำแหน่ง ผู้บัญชา การ ได้ กล่าว
 คำ รับ รอง ต่อ ผู้ แทน นาย ก แต่ง สภา กรรมการ ใน ที่ ประชุม ว่า มีความ
 กังใจที่จะ สมอง พระเศษพระคุณ โหม พระบาท สมเด็จ พระเจ้า ชูหัว ทาม
 คำ ที่ ชี้แจง นี้ โขย เต็ม สติ บัญญา แล้ว เจ้าพระยา พระเสด็จสุเรนทราธิบดี
 จึง กล่าว แก่ สภา ชุมมุน ว่า ให้ ข้ำ ราชการ ครู และ นักเรียน ทั้ง หาย พัง
 บังคับ บัญชา พระยา อรรคมศักร์ มนตรี ผู้ รัง ตำแหน่ง ผู้บัญชา การ ใน
 เวลานั้น ฝ่าย หม่อม มอญูตร วรพงษ์ ก็ ได้ บอก ให้ ข้ำ ราชการ ครู และ นักเรียน
 พร้อม กัน คำ นัย ต่อ พระยา อรรคมศักร์ มนตรี ๆ คำ นัย คอบความ ค้อน รับ
 เสร็จ แล้ว เจ้า พระยา พระเสด็จสุเรนทราธิบดี ได้ นำ สภา ชุมมุน ข้าย หน้า
 สู พระบรม รูป พระบาท สมเด็จ พระเจ้า ชูหัว บอก ระวัง ตรง ดวาย คำ นัย
 แล้ว นำ สวท โลกานุ ปาล โภ วิชา แล้ว ร้อง เพลง สรรเสริญ พระบารมี
 เสร็จ แล้ว ดวาย คำ นัย เลิก การ ประชุม เวลา .๔ โมง ๔๕ นาที